

Лілія Рябовол,

доктор педагогічних наук, професор, Воєнна
академія імені Євгенія Березняка

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3558-2103>

АКТИ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ПРО ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНІЙ ТА НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Констатовано, що ШІ – потужний інструмент, який відкриває нові можливості для людини, застосовується в усіх сферах життя та діяльності суспільства і держави, допомагаючи вирішувати проблеми, разом з тим, несе потенційні виклики та загрози, зокрема порушення етичних стандартів, прав і свобод людини. Виявлено, що застосування ШІ в освітній та науковій діяльності спричиняє специфічні виклики й загрози: поширення недостатньо якісного контенту; зниження рівня / втрату здобувачами освіти як користувачами ШІ творчості, креативності; недостатній захист конфіденційної інформації про учасників освітнього процесу; порушення академічної доброчесності тощо. Встановлено, що для запобігання й уникнення можливих негативних наслідків, пов'язаних з використанням ШІ, в Україні формується система законодавства про ШІ. У статті цю систему визначено як цілісну сукупність міжнародних та регіональних / європейських актів, а також вітчизняних нормативно-правових актів різної юридичної сили, розроблених з урахуванням міжнародних та європейських стандартів у галузі використання ШІ. Проведено аналіз актів міжнародних організацій (ОЕСР, ООН, ЮНЕСКО) та визначено основні напрями й цілі врегулювання питань застосування ШІ загалом та в освітній і науковій діяльності зокрема. Йдеться про те, що освіта, наука, технології та інновації мають сприяти становленню більш інклюзивного, справедливого, цифрового, сталого та успішного світу для всіх, світу, в якому всі права людини дотримуються. Виявлено, що міжнародні організації закликають до відповідального управління надійним ШІ. Їх акти орієнтують суспільства і держави на врегулювання питань безпеки, етики, забезпечення прав людини та інших питань, пов'язаних із застосуванням ШІ.

Ключові слова: система законодавства про ШІ, інклюзивне середовище, цифрові технології, сталий розвиток, етичні стандарти, права і свободи, захист конфіденційної інформації, академічна доброчесність.

Riabovol L.

Acts of international organization on the use of artificial intelligence in educational and scientific activities

It was found that AI is a powerful tool that opens up new opportunities for humans, is used in all spheres of life and activity of society and the state, helping to solve problems, but at the same time carries potential challenges and threats, in particular violations of ethical standards, human rights and freedoms. It was found that the use of AI in educational and scientific activities causes specific challenges and threats: the spread of insufficiently high-quality content; a decrease in the level/loss of creativity by students as users of AI; insufficient protection of confidential information about participants in the educational process; violation of academic integrity, etc. It was established that in order to prevent and avoid possible negative consequences associated with the use of AI, a system of legislation on AI is being formed in Ukraine. The article defines this system as a holistic set of international and regional/European acts, as well as domestic regulatory and legal acts of various legal force, developed taking into account international and European standards in the field of AI use. An analysis of acts of international organizations (OECD, UN, UNESCO) was conducted and the main directions and goals of regulating the application of AI in general and in educational and scientific activities in particular were determined. The point is that education, science, technology and innovation should contribute to the creation of a more inclusive, fair, digital, sustainable and successful world for all, a world in which all human rights are respected. It was found that international organizations call for responsible management of reliable AI. Their acts orient societies and states to regulate issues of security, ethics, ensuring human rights and other issues related to the use of AI.

Keywords: AI legislation system, inclusive environment, digital technologies, sustainable development, ethical standards, rights and freedoms, protection of confidential information, academic integrity.

Постановка проблеми. Штучний інтелект (ШІ) «...має всеосяжні, далекосяжні та глобальні наслідки, які трансформують суспільства, економічні сектори та сферу праці, і, ймовірно, буде робити це все більше в майбутньому», що зазначено в Рекомендаціях щодо ШІ, прийнятих Радою ОЕСР (Організа-

ція економічного співробітництва та розвитку) від 22.05.2019 р. (Рекомендації Ради ОЕСР щодо ШІ) [12]. ChatGPT відповідає, що наразі ШІ застосовується в усіх сферах життя та діяльності суспільства і держави: у сфері охорони здоров'я (діагностика захворювань, персоналізація лікування); в автомобільній промисловості (системи автономного водіння, допомоги водієві); у сфері фінансів (алгоритмізація торгівлі, автоматизація інвестицій, виявлення шахрайства, прогнозування фінансових ринків, персоналізація фінансових порад); в індустрії розваг (рекомендаційні системи, наприклад, для підбору фільмів чи музики, відеоігри); в торгівлі й маркетингу (чат-боти, віртуальні асистенти, цільова реклама); в освіті (інтелектуальні системи навчання/ персоналізовані навчальні платформи, автоматизація оцінювання та аналізу знань здобувачів освіти); в енергетиці (оптимізація споживання та розподілу енергії); в сільському господарстві (моніторинг та прогнозування врожайності) [4].

Застосування інформаційних технологій, частиною яких є технології ШІ, – невід'ємна складова розвитку соціально-економічної, науково-технічної, оборонної, правової та іншої діяльності у сферах загальнодержавного значення, як вказано в Концепції розвитку ШІ в Україні. Одним з пріоритетних напрямів її реалізації визнано впровадження технологій ШІ в освіті, економіці, публічному управлінні, кібербезпеці, обороні тощо. Власне освіту і науку зараховано до пріоритетних сфер, в яких реалізуються завдання державної політики розвитку ШІ [5].

Застосування ШІ в освітній та науковій діяльності спричиняє специфічні виклики й загрози, зокрема: значне поширення недостатньо якісного контенту; зниження рівня / втрату здобувачами освіти як користувачами ШІ творчості, креативності; недостатній захист конфіденційної інформації про учасників освітнього процесу; порушення академічної доброчесності тощо. В Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 в контексті опису проблем, які обумовили прийняття цього документа, зазначено: «У період перенасичення інформаційними ресурсами, розвитку інформаційних технологій, доступу до значної кількості джерел інформації проблема дотримання принципів академічної доброчесності, особливо у сфері вищої освіти, набуває надзвичайного масштабу» [6]. Для унеможливлення будь-яких порушень необхідним є відповідальний підхід до використання ШІ. Важливим у цьому контексті є забезпечення належного правового регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зв'язку зі своєю актуальністю проблематика застосування ШІ, зокрема в освіті й науці, притягує інтерес науковців. Не залишається поза увагою дослідників і питання відповідних нормативних основ, проте розроблено воно недостатньо ґрунтовно. К. Ракитянська проаналізувала Міжнародні керівні принципи для організацій з розробки передових систем ШІ та Кодекс поведінки для організацій з розробки передових систем ШІ і позиціонувала їх як черговий приклад врегулювання на глобальному рівні окремих питань використання ШІ. «І хоча положення, викладені в цих актах, не забезпечуються силою правового примусу та є добровільними, однак вони виражають загальні наміри та бачення країн G7 та ЄС щодо напрямків подальшого всебічного, в тому числі правового, розвитку регулювання сфери ШІ», як зазначила дослідниця [7]. Світовий досвід унормування ШІ вивчали Ю. Когут і А. Довгополий, проте безпосередньо акти міжнародних організацій не були предметом уваги цих вчених. Дотичною до нашої статті є праця О. Гриценчук, котра проаналізувала Закон ЄС «Про штучний інтелект» та охарактеризувала його як такий, що спрямований на забезпечення безпечності й надійності системи ШІ та захисту основних прав громадян ЄС [1, с. 3]. Серед доступних нам наукових праць ми не знайшли таких, що розглядають безпосередньо міжнародні стандарти у галузі ШІ, чим і зумовлена тема та мета нашої статті.

Мета статті – на основі аналізу актів міжнародних організацій (ОЕСР, ООН, ЮНЕСКО) визначити основні напрями і тенденції щодо врегулювання питань застосування ШІ загалом та в освітній і науковій діяльності зокрема.

Виклад основного матеріалу дослідження. Револьюційно-технологічне значення ШІ, як і необхідність регламентування його застосування, визнано в усьому світі. Наразі доцільно говорити про систему законодавства щодо ШІ. Питання системи законодавства щодо різних аспектів, які вимагають правового регулювання, вже були предметом наших досліджень. Нами запропоновано такі визначення: система законодавства про наукову і науково-технічну діяльність – цілісна, ієрархічна сукупність взаємоузгоджених і таких, що доповнюють та розвивають положення один одного, нормативно-правових актів, як: Конституція України, закони України, підзаконні акти, міжнародні та регіональні акти, а також міжнародні договори України [9, с. 4]; система законодавства про правову освіту населення України – як систематизована сукупність нормативно-правових актів різної юридичної сили, складниками якої є Конституція України, закони України, підзаконні нормативно-правові акти, міжнародні і регіональні акти [10, с. 38]; система ан-

тидискримінаційного законодавства – сукупність вітчизняних нормативно-правових актів різної юридичної сили, а також міжнародних, у тому числі європейських, документів, ратифікованих Україною [8, с. 225].

Поняття системи законодавства про ШІ (технології ШІ / розробку й використання ШІ) пропонуємо тлумачити за аналогією, акцентувавши при цьому, що на відміну від згаданих вище систем законодавства, які пройшли тривалий шлях свого розвитку, як власне й аспекти суспільного життя, що ними унормовуються, законодавство про ШІ перебуває на початку свого становлення. На різних рівнях (міжнародному, регіональному / європейському, національному) розробляються норми, спрямовані на врегулювання питань безпеки, етики, забезпечення прав людини та інших питань, пов'язаних із застосуванням ШІ. Власне у зв'язку з необхідністю запобігання відповідним негативним наслідкам щодо порушення етичних стандартів та прав і свобод людини почало формуватися відповідне законодавство. Саме на питання етики акцентують міжнародні акти щодо ШІ. Наразі доцільно говорити про систему законодавства щодо ШІ як цілісну сукупність міжнародних і регіональних / європейських актів, а також вітчизняних нормативно-правових актів різної юридичної сили, розроблених з урахуванням міжнародних та європейських стандартів у галузі використання ШІ.

У рамках цієї статті розглянемо одну зі складових зазначеної системи – акти міжнародних організацій. Першим відповідним міжурядовим стандартом стали Рекомендації Ради ОЕСР щодо ШІ. В них констатовано, що ШІ використовується в багатьох секторах (виробництво, освіта, фінанси, транспорт, охорона здоров'я, безпека), тому є технологією загального призначення, що має потенціал для покращення добробуту людей, сприяння позитивній стійкій глобальній економічній діяльності, підвищення інновацій та продуктивності, а також допомагає реагувати на ключові глобальні виклики. У цьому документі закріплено принципи відповідального управління надійним ШІ, як: інклюзивне зростання, сталий розвиток і добробут; верховенство права, повага до прав людини і цінностей демократії, у тому числі справедливості та конфіденційності; прозорість і зрозумілість; міцність, надійність та безпека; підзвітність / відповідальність. Держави повинні впроваджувати перелічені принципи в національні політики та забезпечувати: корисні результати для людей і планети завдяки ШІ (як: зменшення економічної, соціальної, гендерної та іншої нерівності, захист природного середовища тощо); верховенство права, повагу до прав людини, демократичні та орієнтовані на людину цінності (як: недискримінація і рівність, свобода, гідність, автономія особи, різноманітність, конфіденційність та захист даних, справедливості, соціальна справедливості); прозорість і відповідальне розкриття інформації щодо систем ШІ (про джерела даних, чинники, процеси та/або логіку, що призвели до певного прогнозу, рекомендації чи рішення, загалом результату роботи системи ШІ); відповідальність за неналежне використання / функціонування систем ШІ [12].

Рекомендації Ради ОЕСР щодо ШІ стали підґрунтям для подальшого врегулювання питань ШІ на глобальному рівні. Йдеться про Міжнародні керівні принципи для організацій з розробки передових систем ШІ та Кодекс поведінки для організацій з розробки передових систем ШІ, опубліковані 30.10.2023 р. Ці акти закріпили загальні наміри країн G7 і ЄС щодо подальшого розвитку ШІ у різних напрямках, в тому числі щодо правового регулювання сфери ШІ [7] та знайшли своє відображення в Законі про штучний інтелект ЄС (Artificial Intelligence Act).

На міжнародному рівні особливу роль для врегулювання питання використання ШІ відіграє ЮНЕСКО (Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури). 23.11.2021 р. на Генеральній конференції ЮНЕСКО було схвалено Рекомендації щодо етики ШІ (Рекомендації ЮНЕСКО 2021). У документі (п. 1) визначено поняття «етичні аспекти ШІ / етичне застосування ШІ» як взаємопов'язані ціннісні установки, принципи і процедури, що: ґрунтуються на повазі до гідності людини, етиці науки і технологій та спрямовані на забезпечення добробуту й запобігання завданню шкоди людині; орієнтують суспільства на відповідальний облік наслідків застосування ШІ для людей, спільнот, навколишнього природного середовища, екосистеми; є основою для прийняття рішень щодо застосування або відмови від застосування технологій ШІ; є підставою для нормативної оцінки, методичного керівництва в питаннях застосування технологій ШІ [11].

У Рекомендаціях ЮНЕСКО 2021 констатовано, що використання ШІ надає значні переваги у багатьох сферах, суттєво змінює спосіб життя, роботи, взаємодії, водночас вимагає встановлення етичних бар'єрів, без чого є ризики, що ці технології можуть відтворювати упередження та дискримінацію, які є в реальному світі, підживлювати розбіжності й загрожувати основним правам і свободам людини. На запобігання цьому всім державам рекомендовано довести до відома національних органів влади та управління, державних і недержавних, комерційних та некомерційних установ і організацій, у тому числі науково-дослідних та академічних, діяльність яких пов'язана з використанням ШІ, вимогу, що розробка й застосу-

вання таких технологій має ґрунтуватися на достовірних наукових даних і результатах аналізу й оцінки етичних аспектів. Особливо рекомендовано не використовувати системи масового стеження та соціальної оцінки, забезпечувати прозорість алгоритмів, захист персональних даних тощо. У цьому документі також акцентовано, що інтеграція ШІ в освітню й наукову діяльність сприятиме їх покращенню за умови його застосування з дотриманням прав здобувачів освіти та науково-педагогічних / наукових працівників із забезпеченням захисту персональних даних і, недопускаючи використання ШІ для порушення прав людини, зокрема у наукових дослідженнях [11].

У розвиток положень Рекомендацій ЮНЕСКО 2021 було прийнято Рекомендації ЮНЕСКО щодо етики ШІ: ключові факти (Рекомендації ЮНЕСКО 2023). В них викладено десять основних принципів етичного використання ШІ, в основі яких спрямованість на забезпечення прав людини. Цей перелік суголосний з тим, що закріплений у Рекомендаціях ЮНЕСКО 2021 і включає такі принципи: пропорційність та незаподіяння шкоди (заборона використання ШІ для соціального оцінювання чи масового спостереження тощо); безпека і захищеність; право на конфіденційність та захист даних; багатостороннє й адаптивне управління і співпраця; відповідальність та підзвітність; прозорість і зрозумілість; стійкість; підпорядкованість та підконтрольність людині; поінформованість і грамотність; справедливість та відмова від дискримінації [14].

Надзвичайно важливим стало прийняття Резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Використання можливостей безпечних, захищених і надійних систем ШІ для сталого розвитку» від 22.03.2024 р. – першої глобальної резолюції щодо ШІ, згідно з якою необхідним є ведення моніторингу ризиків ШІ, захист персональних даних, посилення політики конфіденційності. Акцентовано, що ШІ має створюватися й застосовуватися крізь призму людяності та гідності, безпеки й захищеності, прав людини та основних свобод, має зменшити цифровий розрив усередині країн і між ними та використовуватися для просування спільних пріоритетів у сфері сталого розвитку [2].

20.09.2024 р. Генеральна Асамблея ООН схвалила «Пакт про майбутнє» [13], підписанти якого взяли на себе зобов'язання здійснювати конкретні дії для вирішення глобальних проблем і створення більш безпечного, мирного, стійкого та інклюзивного світу для майбутніх поколінь. Додатком до нього є Глобальний цифровий договір – перша всесвітня угода про міжнародне регулювання ШІ, в основі якої ідея, що технології мають бути корисними для всіх, а держави повинні забезпечувати, щоб цифрові технології, зокрема ШІ, сприяли сталому розвитку і дотриманню прав людини, подоланню цифрового розриву, інклюзивному, відповідальному та сталому цифровому майбутньому. В цьому пакті також зазначено, що необхідно:

- відповідально керувати потенційними ризиками, пов'язаними з наукою і технологіями, запобігати тому, щоб наука, технології та інновації поглиблювали розбіжності, зокрема гендерний розрив, дискримінацію і нерівності всередині та між країнами, негативно впливали на права людини і прогрес у сталому розвитку, натомість наука, технології та інновації мають стати каталізатором для більш інклюзивного, справедливого, цифрового, сталого та успішного світу для всіх, світу, в якому всі права людини дотримуються (п. 50);

- покращити міжнародне управління цифровими технологіями, у тому числі ШІ, оскільки вони відіграють важливу роль у забезпеченні сталого розвитку, кардинально змінюють світ і мають величезний потенціал для прогресу на благо людей та планети сьогодні та в майбутньому (п. 51);

- сприяти відповідальному та етичному використанню науки, технологій та інновацій (п. 52);

- співпрацювати, щоб подолати розрив у науці, технологіях та інноваціях всередині та між розвиненими країнами і країнами, що розвиваються та / або перебувають в особливих ситуаціях чи стикаються з особливими проблемами, підтримуючи останніх, мирним шляхом використовуючи науку, технології та інновації для досягнення сталого розвитку (п. 53).

Окремо у «Пакті про майбутнє» ООН (п. 54) визнано можливості та ризики, пов'язані з наукою, технологіями та інноваціями щодо захисту і реалізації прав людини. Акцентовано, що необхідно: забезпечити, щоб всі наукові й технологічні дослідження проводилися відповідальним та етичним способом з дотриманням всіх прав людини і забезпеченням автономії, свободи й безпеки дослідників; інтегрувати правозахисний підхід у практику унормування нових технологій та інновацій, при їх розробці й використанні поважати права людини і підтримувати етичні принципи; використовувати можливості, які надаються новими технологіями для розширення прав і спроможностей людей з обмеженими можливостями для підвищення справедливості, у тому числі шляхом забезпечення доступності допоміжних технологій.

Важливо, що у «Пакті про майбутнє» ООН (п. 60) акцентовано на розвиток міжнародного партнерства щодо нарощування потенціалу ШІ для розробки освітніх і навчальних програм, розширення доступу до ресурсів, включаючи відкриті моделі й системи ШІ, відкриті навчальні дані й обчислення тощо.

У рамках ініціатив ООН заохочується використання ШІ для досягнення цілей сталого розвитку, визначених у Резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030» від 25.09.2015 р. [3]. Слід зазначити, що ШІ має істотний потенціал для досягнення таких цілей сталого розвитку: № 4 – забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх; № 9 – сприяння інноваціям, зокрема 9.b «Підтримувати вітчизняні розробки, дослідження та інновації в галузі технологій»; № 17 – зміцнення засобів реалізації Глобального партнерства в інтересах сталого розвитку та активізація його діяльності, зокрема 17.8 «... ввести в дію банк технологій та механізм розбудови спроможності в галузях науки, техніки та інновацій для найменш розвинених країн, а також розширити використання високоефективних технологій, зокрема інформаційно-комунікаційних».

Висновки. ШІ – потужний інструмент, який відкриває нові можливості для людини, допомагає вирішувати проблеми, роблячи життя більш зручним і комфортним. Технології ШІ застосовуються в усіх сферах життя та діяльності суспільства і держави, у тому числі й у військовій справі, що особливо важливо для України в контексті протистояння повномасштабній збройній агресії РФ, разом з тим, несуть потенційні виклики і загрози, зокрема порушення етичних стандартів, прав і свобод людини. В усіх країнах, так само і в Україні, на запобігання й уникнення можливих негативних наслідків використання ШІ формуються системи законодавства про ШІ. Роль обов'язкового складника цих систем, більше того, роль відповідних засад, відіграють акти міжнародних організацій, як ОЕСР, ООН, ЮНЕСКО. За результати аналізу основних актів цих організацій щодо застосування ШІ загалом та в освітній і науковій діяльності, зокрема, встановлено, що ці акти орієнтують суспільства і держави насамперед на врегулювання питань безпеки, етики, забезпечення прав людини та інших питань, пов'язаних із застосуванням ШІ. Міжнародні організації закликають до відповідального управління надійним ШІ. Перспективним у напрямку дослідження є аналіз європейських актів та вітчизняного законодавства щодо застосування ШІ.

Список використаних джерел

1. Гриценчук О. О. Нормативно-правова підтримка використання штучного інтелекту в контексті євроінтеграції. *Інформ. бюлетень Інституту цифровіз. освіти НАПН України*. 2024. № 4. С. 1–5. URL: <http://surl.li/tuxjlb> (дата звернення: 10.01.2025).
2. ООН оприлюднила першу всесвітню угоду про регулювання ШІ. URL: <http://surl.li/ofdkja> (дата звернення: 10.01.2025).
3. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року: Резолюції Генеральної Асамблеї ООН від 25.09.2015, A/RES/70/1. URL: <http://surl.li/kysovo> (дата звернення: 16.01.2025).
4. Приклади застосування ШІ. URL: <https://chatgpt.com> (дата звернення: 12.01.2025).
5. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : розпор. Кабінету Мін. України від 02.12.2020 № 1556-р. URL: <http://surl.li/iugqng> (дата звернення: 17.01.2025).
6. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки : розпор. Кабінету Мін. України від 23.02.2022 № 286-р. URL: <http://surl.li/ivduqz> (дата звернення: 14.01.2025).
7. Ракитянська К. Міжнародні стандарти регулювання штучного інтелекту: аналіз актів, розроблених за результатами Хіросімського процесу з ШІ. URL: <http://surl.li/fxtogi> (дата звернення: 10.01.2025).
8. Рябовол Л. Т. Система антидискримінаційного законодавства України. *Проблеми публіч. та приват. права* : кол. моногр. Львів–Торунь : Ліґа-Прес, 2021. С. 216–244. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-237-4-8> (дата звернення: 13.01.2025).
9. Рябовол Л. Т. Система законодавства про наукову і науково-технічну діяльність. *Наук. записки*. Серія: Право. 2018. Вип. 5. С. 4–10.
10. Рябовол Л. Т. Система законодавства про правову освіту населення України. *Порівн.-аналіт. право*. 2016. № 4. С. 38–41.
11. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence : Recommendation UNESCO SHS/BIO/PI/2021/1. URL: <http://surl.li/mjteyg> (дата звернення: 16.01.2025).
12. Recommendation of the Council on Artificial Intelligence : Recommendation of OECD № 22/05/2019. URL: <http://surl.li/bvpcor> (дата звернення: 18.01.2025).

13. The Pact for the Future : Resolution of the General Assembly UN № A/79/L.2. URL: <http://surl.li/izppcj> (дата звернення: 16.01.2025).
14. UNESCO's Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence: key facts : Recommendation UNESCO SHS/2023/PI/H/1. URL: <http://surl.li/aipvpu> (дата звернення: 17.01.2025).

References

1. Hrytsenchuk, O. O. (2024). Normatyvno-pravova pidtrymka vykorystannia shtuchnoho intelektu v konteksti yevrointehratsii [Regulatory and legal support for the use of artificial intelligence in the context of European integration]. *Informatsiyni biuleten Instytutu tsyfrovizatsii osvity NAPN Ukrainy - Newsletter of the Institute for Digitalization of Education of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 4, 1-5. Retrieved from <http://surl.li/tuxjlb> [in Ukrainian].
2. OON opryliudnyla pershu vsesvitniu uhodu pro rehuliuвання ShI [The UN has published the first global agreement on the regulation of AI]. Retrieved from <http://surl.li/ofdkja> [in Ukrainian].
3. Peretvorennia nashoho svitu: Poriadok denni u sferi staloho rozvytku do 2030 roku [Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development]: Rezoliutsii Heneralnoi Asamblei OON vid 25.09.2015, A/RES/70/1. Retrieved from <http://surl.li/kysovo> [in Ukrainian].
4. Pryklady zastosuvannya ShI [Examples of AI application]. Retrieved from <https://chatgpt.com/> [in Ukrainian].
5. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku shtuchnoho intelektu v Ukraini [On the approval of the Concept for the Development of Artificial Intelligence in Ukraine]: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 02.12.2020 № 1556-p. Retrieved from <http://surl.li/iugqnn> [in Ukrainian].
6. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022-2032 roky [On approval of the Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022-2032]: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23.02.2022 № 286-p. Retrieved from <http://surl.li/ivduqz> [in Ukrainian].
7. Rakytianska, K. Mizhnarodni standarty rehuliuвання shtuchnoho intelektu: analiz aktiv, rozroblenykh za rezultaty Khiirosimskoho protsesu z ShI [International standards for the regulation of artificial intelligence: analysis of acts developed based on the results of the Hiroshima Process on AI]. Retrieved from <http://surl.li/fxtogi> [in Ukrainian].
8. Riabovol, L. T. (2021). Systema antydyskryminatsiinoho zakonodavstva Ukrainy [System of anti-discrimination legislation of Ukraine]. *Problemy publichnogo ta pryvatnoho prava [Problems of public and private law]: kolektyvna monohrafiia*. Lviv-Torun : Liha-Pres. S. 216-244. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-237-4-8> [in Ukrainian].
9. Riabovol, L. T. (2018). Systema zakonodavstva pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist [System of legislation on scientific and scientific-technical activities]. *Naukovi zapysky. Serii: Pravo - Scientific notes. Series: Law*, 5, 4-10. [in Ukrainian].
10. Riabovol, L. T. (2016). Systema zakonodavstva pro pravovu osvitu naselennia Ukrainy [The system of legislation on legal education of the population of Ukraine]. *Porivnialno-analitychne pravo - Comparative and analytical law*, 4, 38-41 [in Ukrainian].
11. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence: Recommendation UNESCO SHS/BIO/PI/2021/1. Retrieved from <http://surl.li/mjteyg> [in English].
12. Recommendation of the Council on Artificial Intelligence: Recommendation of OECD № 22/05/2019. Retrieved from <http://surl.li/bvpcop> [in English].
13. The Pact for the Future: Resolution of the General Assembly UN № A/79/L.2. Retrieved from <http://surl.li/izppcj> [in English].
14. UNESCO's Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence: key facts: Recommendation UNESCO SHS/2023/PI/H/1. Retrieved from <http://surl.li/aipvpu> [in English].

Стаття надійшла до редакції 07.02.2025